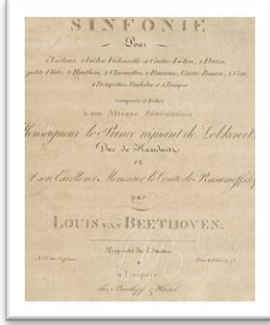

Ludwig van Beethoven

Senfoni No.5, Do Minör Op.67 (Schicksals / Kader)

* Andante con brio * Andante con moto * Allegro * Allegro

“Sol sol sol mi”. Bir meydan okumadır. Hayatında ona sırt çevirdiğini düşünen herkese durduğu bir mücadeledir. Tanrıya, kadınlara, ortaklarına, Mozart’ta ailesine, sağırlığına, kaderine... Çoğu insanın aklına “senfoni” dendiği zaman akla gelen ilk eserdir.

“Kader” adıyla anılan 5. Senfoni, Beethoven’ın 1789’larda başlayarak yavaş yavaş artan sağırlığına karşı, daha doğrusu kadere karşı, bir başkaldırı olarak görülür. 1805 yılından da önce esere başladığı sanılan eseri daha sonra bir kenara bırakmış, 1808 başlarında tamamlamıştır.

Beethoven 16 Kasım 1801’de, Bonn’dan arkadaşı olan Dr. Franz Wegeler’e şu satırları yazıyordu: “İki yıldır ne kadar yalnız olduğuma, neler çektiğime güç inanacaksınız. Kulaklarımın ağır duyması beni bir hayalet gibi her yerde takip ediyor. Buna karşın fizik ve düşünce kudretim her zamankinden daha güçlü. Günbegün hissettiğim, ancak tasvir edemediğim hedefime yaklaşıyorum. Beethoven’ınız ancak böyle yaşayabiliyor. Hayır! Artık buna dayanamıyorum. Kaderin gırtlığına sarılmak istiyorum; tabii bana

tümüyle boyun eğmeyecek. Ah, yaşam ne güzel, hayatı bin kez yaşamak.”

Beethoven’ın “Beşinci Senfoni”si kuşkusuz şimdiye dek yazılmış en ünlü ve etkili senfonidir. Ayırt edici gücünü organik yoğunluğu ve bütünselliğinin kalabalığından, ritmik yönelişinden ve trajediden zafere doğru ilerleme duygusundan almaktadır. Bu sayılanlardan en sonuncu boyut, ilk ölüdeki karanlık Do minörden, finaldeki aevli Do majöre doğru giderek (hatta yolu üzerinde varacağı son noktaya dair ipuçlarıyla) ve deneysel bir şekilde scherzo’nun ürkütücü sonunu başıboş, ancak en sonunda yaman bir kreşendo ile finalinin sonuna bağlamak suretiyle tonsal seviyede kendini belli eder. Bu eserin her bir mimiği ve özelliği sonraki besteciler tarafından üzerinde düşünülmüş ve öykünülmüştür. Bu senfoninin sağladığı deneyim, Batı tininde tıpkı bir dışavurumsal “büyük patlama” gibi yankılanır.

5. Senfoni, Op. 67, 1804-1808 yıllarında bestelenmiştir. Bu eser klasik müzikte en çok ve en iyi bilinen kompozisyonlardan ve en çok çalınmış senfonilerden biridir. Eser dört bölümden oluşmaktadır: Bir açılış sonatası, bir

andante ve finali yapacak attacca'ya götüren hızlı bir scherzo.

Beethoven, senfoninin ilk dört notasını, arkadaşı Avusturyalı yazar Anton Schindler'e şöyle açıklar: "Kader kapıyı böyle çalar!" gerçekten de senfoninin ilk dört notasından oluşan basit motif bütün eserin ana fikridir. Bu arada dört notanın, üç nokta-bir çizgi (...-) olarak Mors alfabesindeki V harfini, dolayısıyla Latince kökenli Victoria (Zafer) kelimesinin kısaltmasını da tanımladığı öne sürülür. Beethoven'ın kadere başkaldırışını ve sonunda zafere ulaşmasını simgeleyen bu esere Zafer Senfonisi adı da bu nedenle verilmiş, senfoni özellikle II. Dünya Savaşı sırasında da gördüğü büyük ilgi sonucunda adeta sembolleşmiştir. II. Dünya Savaşı boyunca İngiliz Radyoları, haberlerden önce Victory'nin V'sinden özenerek jenerik müziği olarak bunu kullandılar.

Rivayete göre, Beethoven'ın ev sahibine borcu vardır. Bir gün ev sahibi gelir ve kapıyı hızla "ta ta ta taaaaa" diye çalar. Beethoven de onun kapı sesini piyanoda çalar; sonra arkası gelir.

Beşinci Senfoni uzun bir gebelik dönemi yaşamıştır. 3.Senfoni'nin tamamlanmasının ardından 1804'te ilk taslakları hazırlanmıştır.¹ Ancak, Beethoven başka eserlerle uğraştığından: Fidelio, Appassionata piyano sonatı, üç Razumovsky yaylı sazlar, Keman Konçertosu, Dördüncü Piyano Konçertosu, Dördüncü Senfoni ve Mass in C, 5.Senfoni üzerindeki çalışmaları kesintiye uğramıştır. 5. Senfoni'nin son hazırlıkları 1807-1808 senelerinde 6.Senfoni ile paralel olarak tamamlanmış ve aynı konserde galası yapılmıştır.

Senfoni'nin Viyana'da Theater an der Wien'de 22 Aralık 1808'deki ilk yorumundan önce de bazı olaylar oldu. Eserini yönetecek olan

Beethoven, bazı yazarlara göre, doğrulukta aşırıya kaçması nedeniyle müzikçileri çok eleştiriyor, her yanlış ya da eksik notada provayı durduruyor, yeniden çaldırıyordu. Sonunda orkestra üyeleri isyan edip, onun prova yaptırmamasını istediler. Beethoven, böylece yönetimi bırakarak, yan odada provaları izlemek zorunda kaldı. Konserin programı da çok ilginçti: Birbirinin tam karşıtı olan sakin Pastoral Senfoni (No.6) ve savaştı 5. Senfoni'den başka Op.86 Esterhazy Mesi'nden üç bölüm; Prag'da bestelenmiş olan ve deneyimsiz soprano Milder'in söylediği "Ah! Perfido" Konser Aryası; Beethoven'ın solist olarak katıldığı, bir idil havasındaki 4. Piyano Konçertosu, son olarak da "Küçük 9. Senfoni" diye tanımlanan piyano ve korolu Fantezi. Tabii bu koşullarda 5. Senfoni pek anlaşılmamış, ancak Leipzig Gewandhaus'taki ikinci yorumundan sonra saygı ve sevgi görmeye başlamıştır.

Eser ilk olarak 1808 yılında Viyana'daki Theater an der Wien'de çalınmış, kısa bir süre sonra da müthiş bir itibar elde etmiştir. Büyüklüğüne, dev yapısına ve soyluluğuna karşın çok popüler olan bu senfoniye dinleyenlerin tepkileri de ilginçtir: Fransız besteci Hector Berlioz'un (1803-1869) anlattığına göre ünlü soprano Malibran, senfoniye dinleyince o kadar etkilenmişti ki, salondan baygın halde taşınmıştı. Fransız besteci Jean François Le Sueur (1760-1837) ise Berlioz'a şunları söylemiştir: "Bırakın dışarı çıkayım, havaya ihtiyacım var. İnanılmaz! Harika! Beni öylesine sarstı ve duygulandırdı ki, başımın nerede olduğunu bilemedim. Böyle bir müziğin yazılmaması gerekir!" Berlioz da yanıt vermiş: "Müsterih olun! Bu pek sık olmaz zaten! Meldelsohn'da Goethe'ye senfoniden bölümler çaldığı zaman, büyük ozan şöyle

demiş: “Grandios! Çok büyük, çok harika! İnsan, evinin yıkılacağından korkuyor!”

Devrinin n büyük sanat eleştirmeni olan E.T.A. E. T. A. Hoffmann da senfoniye "zamanının en önemli çalışması" olarak nitelemektedir. Hoffmann, 1810 yılında 5. Senfoni hakkında yaptığı analize şöyle başlamaktadır: “Önümde üstadın eserlerinin en önemlisi duruyor. Hiçbir besteci, onun önünde birincilik iddia edemez. Burada sanatçının anlatmak istediği şeyleri tamamen duymuş hiç kimse onun bu kompozisyonunda alelade yargı sınırlarını aşarak duyduklarını bütün ruhuyla anlatmak için harcadığı çabayı uluorta eleştirebilecek durumda değildir.” Hofmann’ın bu yargısı, büyük bestecinin ruh halini en doğru şekilde bizlere sunmaktadır.

Eser, "kısa-kısa-kısa-uzun" melodisinin iki kere çalınmasıyla başlar.

Senfoni ve özellikle de dört notalık açılış melodisiyle, dünya çapında bilinmekte ve bu melodi, rock müziğinden diskolara kadar birçok müzik çeşidinde görülebilir. Birçok filme de esin kaynağı olmuştur bu ilk dört nota.

Sinemanın efsane yönetmenlerinden Stanley Kubrick’in sinema tarihinin en önemli filmlerinden olan 1971 yapımı Otomatik Portakal filminde de, verdiği gerilim hissinden dolayı “kaderin kapıyı çalması” efsanesine göndermede bulunarak bu ilk dört notayı kullanmıştır. Alex ve arkadaşlarının evine girdiği yazarın kapısının zili 5. Senfoni’nin dört notalık temasından oluşur. (Anthony Burgess tarafından yazılan esas karakterde Alex, 5. Senfoni’yi dinliyordu. Kubrick, filminde bunu 9. Senfoni ile değiştirdi.) 5. Senfoni’yi son

zamanlarda sinema filmi haline getirilen “V for Vendetta” filminde de duymanız mümkün.

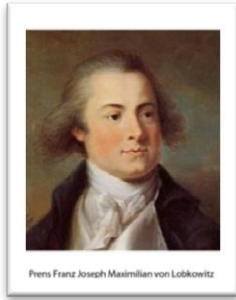
Beethoven bu süre zarfında otuzlu yaşlarındaydı ve kişisel hayatı artan sağlığı yüzünden berbat bir durumdaydı. Bu arada dünyada tarihe: Napolyon Savaşları, Avusturya'daki siyasi kargaşalar ve 1805 yılında Napolyon'un askerleri tarafından Viyana'nın işgali damga vurmuştur.

5. Senfoni 22 Aralık 1808 senesinde Viena'daki Beethoven'ın tüm galalarının yapıldığı Theater an der Wien tiyatrosunda Beethoven'ın şefliğinde devasa bir konserle gösterilmiştir. Konser dört saatten uzun sürmüştür. Programdaki iki senfoni ters bir sırayla çalınmıştır: önce 6.Senfoni sonra 5.Senfoni çalınmıştır. Program şu şekildeydi:

1. The Sixth Symphony
2. Aria: "Ah, perfido", Op. 65
3. The Gloria movement of the Mass in C major
4. The Fourth Piano Concerto (played by Beethoven himself)
5. (Perde Arası)
6. The Fifth Symphony
7. The Sanctus and Benedictus movements of the C major Mass
8. A solo piano improvisation played by Beethoven
9. The Choral Fantasy

Beethoven 5. Senfonisini patronları Prens Franz Joseph von Lobkowitz ve Kont Razumovsky'ya itham etmiştir.

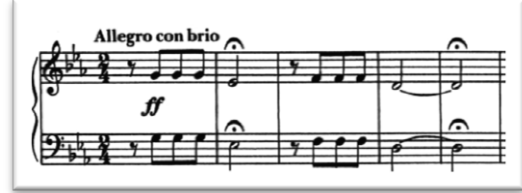

Zorlu şartlar altında gerçekleşen galaya çok az olumsuz eleştiri yapılmıştır. Orkestra konser öncesi sadece bir prova yaptığından pek iyi çalamadı. Hatta Choral Fantasy'de sanatçılardan birinin hatasından dolayı Beethoven müziği durdurmuş ve parçayı yeniden başlatmıştır. Oditoryum(salon) son derece soğuktu ve seyirciler programın uzunluğu yüzünden bitkin düştü.

Senfoni orkestrası piccolo, iki flüt, iki obua, B bemol ve C iki klarnet, iki fagot, kontrafagot, E bemol ve C'de iki korno, iki trompet, üç trombon, timpani (G ve C'de) ve yaylılardan oluşmaktadır.

İlk bölüm "allegro con brio" coşkun şekilde başlar. Diğer iki bölümse, çalgı tekniği bakımından kusursuzdan öte kabul edilir. İçinde hiçbir boş nota yoktur, seyircinin

dikkatini bir an olsun bile ayıramaz. Sadece odaklanır. Son bölüm Scherzo'nun sonundaki Coda bölümüyse eser bitene kadar upuzun ve sürekli bir tempoyla akar. Zaten sondan 2-3 saniye önce herkes ayağa kalkıp alkışladığından, bu bölüm adeta sonsuz gibidir.

1. Bölüm 2/4'lük ölçüde, çabuk ve ateşli (Allegro con brio) tempoda, dört notanın (Sol-Sol-Sol-Mi) klarinet ve yaylı çalgılarla duyurulmasıyla başlar. Bu motif yarım ses pesleşerek, sanki onaylanmışçasına, tekrar edilir. Son notası her seferinde daha da uzayan motif, daha sonra keman ve viyolalarla, tahta üflemeli çalgıların da katılmasıyla sihirli şekilde büyür; orkestranın üç darbesi üzerine çılgınca gelişir. Bu müzikli dram sadece 24 mezür içinde yaratılmıştır. Tüm bölüm bu motifin egemenliğindedir. Motif öyle güçlüdür ki, beliren ikinci temaya bile eşlik eder. İkinci tema gelişiminde tekrar işitilirse de, güçsüz şekilde söner. Obua bir ara, yakınan bir ezgiyi duyurur. Sanki bir değişimi haber veren bu kadans, özlemle ve hafifçe kaybolur. Coda'da güçlü kader motifi yeniden yükselir.

Birinci bölüm yukarıda da bahsedilen dört notalık motifle başlamaktadır. Orkestra şefleri arasında parçanın açılışını çalmak konusunda görüş farklılıkları vardır. Bazı şefler tam bir allegro şeklinde açılış motifine başlarken

bazıları çok daha yavaş ve daha görkemli bir tempo içinde başlar bazılarıysa motifi molto ritardando (her dört notalık parçalarda belirgin bir yavaşlama) olarak çalar.

İlk başlangıç Beethoven'ın seleflerinden, (Haydn ve Mozart) miras aldığı geleneksel sonata kalıbıyla yazılmıştır. Bölüm dinleyicilerin dikkatini sağlamak için iki dramatik fortissimo (çok kuvvetli) melodiyle başlar. İlk dört ölçüden sonra Beethoven temayı genişletmek için diziler ve imitasyonlar kullanır. Ritmik bir düzende adeta bir birinin üzerinden yuvarlanan bu kısa ve öz imitasyonlar sonuçta akıcı ve tek bir melodiye dönüşürler.

2. Bölüm 3/8'lik ölçüde, La bemol Majör tondaki ağırca hareketli (Andante con moto) tempoda, yumuşak ve sakin havada, derin anlamlıdır.

Tema ve çeşitlemeler biçiminde yazılmıştır ama –tek tema yerine- iki temanın kullanımı ayrı bir özellik oluşturur. Viyolonsel ve viyolaların unison olarak duyurdukları bu sakinleştirici, teselli edici ezgiyi tahta üflemeli çalgılar işler; sonra da kemanlara ulaştırır, barışçı sona erişmesini sağlar. Fagot ve klarinetlerin marş biçiminde sunduğu parlak ikinci tema ise, bölüm boyunca çok kez diğer temayla karışır, kemanların onu sindirmeye uğraşmasına neden olur. Buna rağmen ikinci tema trompetlerle zirveye ulaşır. Bu arada ilk bölümün kader teması da, eşlik partilerinde tehdit edici şekilde belirir. Beethoven bölümün iki temasının parçalarını da ustaca,

özgürce ve fanteziyle işleyerek renkli bir ortam yaratır.

3. Bölüm 3/4'lük ölçüde, çabuk (Allegro) tempoda bir scherzo'dur. İlk bölümün düşüncesini anımsatan bu alışılmamış scherzo, hiç de şakacı değildir. Baslar ve viyolonsellerle başlayan melodi, kornların duyurduğu marş benzeri temayla karşı karşıya bırakılır. Kaderin vuruşunu sezdiren marş temasının belirşi gizemli ve belirsiz bir hava yaratır. Trio bölmesinde ise kontrbasların ön plana çıktığı –Berlioz'un fillerin sıçrayışına benzettiği- vahşi bir fugato ile sıkıntılı hava dağılır gibi olursa da, hafif pizzicato'larla ana tema tekrar hücum eder. İlk bölümü andıran ritimde, timpaninin hafif vuruşları sırasında ise orkestra, uzun gerilimli bir susuş içindedir. Ancak güçlü kreşendo ile tüm orkestra duraksamadan son bölüme geçer.

4. Bölüm, 4/4'lük ölçüde, parlak Do Majör tonda ve çabuk (Allegro) tempoda olup, bir zafer marşı havasındadır. Bu zafer coşkusu içinde birçok yan temayla dengelenir; bunlar basit olmalarına karşın zafere katkıda bulunurken, boyun eğmeyen insanın kaderi yenişini de simgeler. Bir ara üçüncü bölümün sıkıntılı havası eserse de, tümüyle kaybolur; parlayan neşeyle çok hızlı (Presto) tempoda eser sona erer.

(Süre 32')

- Beethoven symphony no 5
<http://www.youtube.com/watch?v=6z4KK7RWjmk>
- http://www.youtube.com/watch?v=GZxN57CC_AA

IV

Allegro (♩ = 84)

Flauto piccolo
Flauti 1, 2
Oboi 1, 2
Clarinetti 1, 2 in C
Fagotti 1, 2
Contrafagotto

Corni 1, 2 in C
Trombe 1, 2 in C
Alto Trombone e Tromba
Trombone Basso

Timpani in C, G

Allegro (♩ = 84)

Violino I
Violino II
Viola
Violoncello
Contrabbasso

Temp. (C4)

Vln. I
Vln. II
Vla.
Vcl. (Cb.)

SCHIRMER'S LIBRARY OF MUSICAL CLASSICS

Vol. 285

BEETHOVEN

Op. 67

Symphony No. V

In C Minor

Piano, Four-Hands